

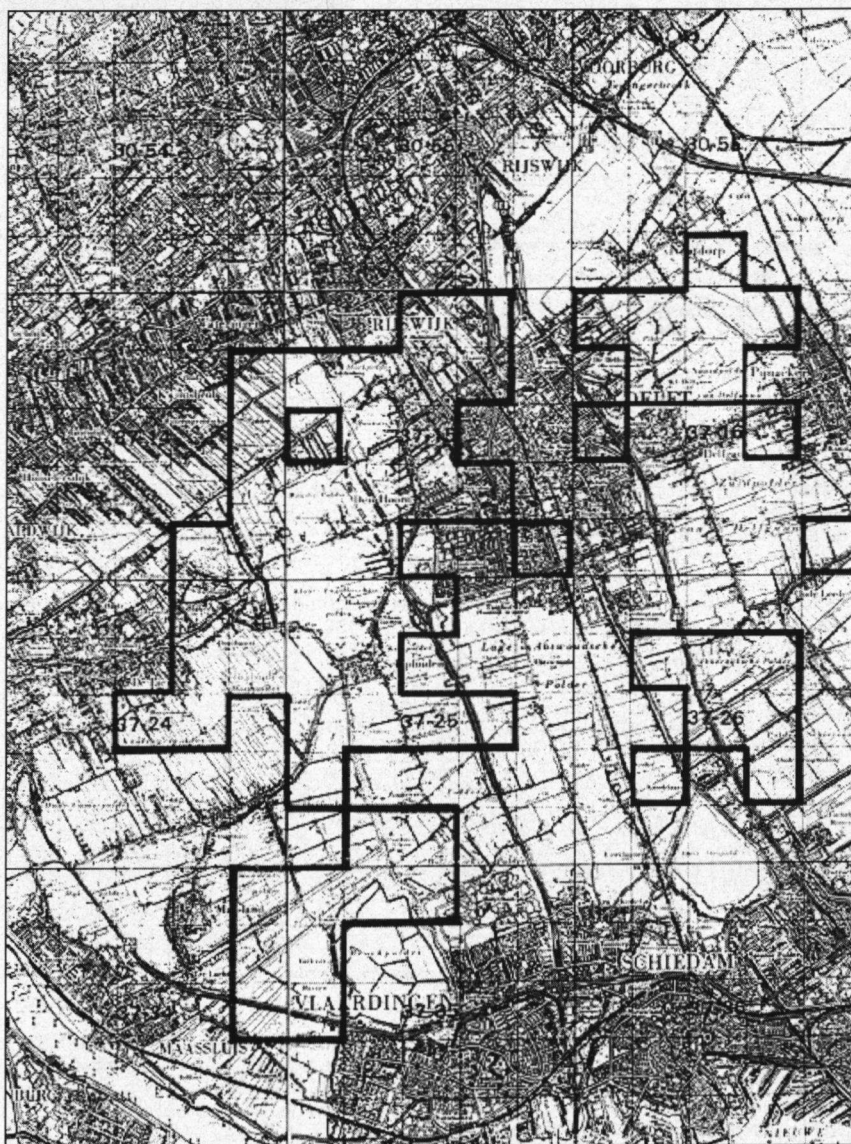
Lepelaars vinden voedsel en rust in de weidegebieden rond Delft

Ellen Sandberg

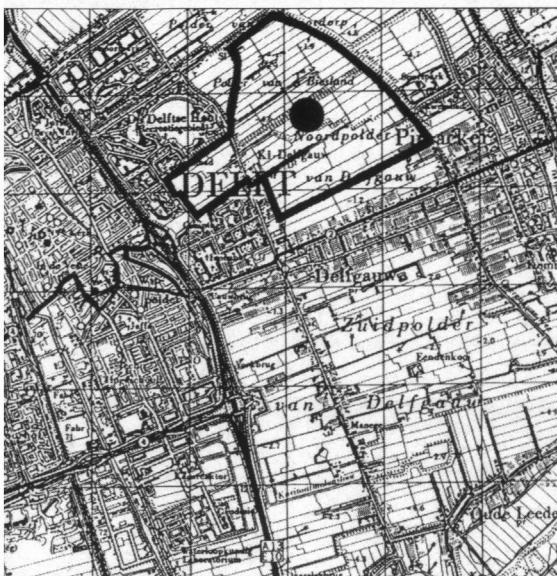
Verspreiding rond Delft

Sinds 1989 foerageren en rusten in de polders rond Delft regelmatig kleine aantallen Lepelaars (*Platalea leucorodia*). De Lepelaars zijn afkomstig van de broedkolonie in het Quackjeswater bij Oostvoorne. Deze kolonie bestaat eveneens sinds 1989, waaruit blijkt dat de omgeving van Delft vanaf het eerste uur al 'in trek' was als voedselgebied.

Tussen 1989 en 1991 werden de Lepelaars nog maar uit één atlasblok van 1 bij 1 kilometer gemeld. Zo breidde zich dat elk jaar uit met extra blokken, 1992: +5, 1993: +10, 1994: +11, 1995: +6, 1996: +20 en 1997: +10 blokken. Totaal zijn er nu 63 blokken rond Delft bekend waarbinnen Lepelaars foeragerend zijn aangetroffen.

Verspreiding per kilometerblok van foeragerende Lepelaars rond Delft 1989-1997.

Kaart Delft oostzijde.

- Belangrijkste foerageergebied Delft-Oost.
 Krekengebied in de Noordpolder van Delfgauw.

Losse waarnemingen als basis tot bescherming

Er is in Delft in 1991 door de Vogelwacht 'Delft en Omstreken' een uitgebreid net van plaatselijke waarnemers opgestart. Deze mensen geven zoveel mogelijk vogelwaarnemingen door. Op basis van al deze gegevens is hier, naast de verspreiding van de Lepelaar rond Delft, verder inzicht ontstaan in vooral de connectie 'Lepelaar-Delft-Oost'. Aan de oostkant van Delft bezoeken de Lepelaars de Polder van Biesland, de Noordpolder van Delfgauw en de Bieslandse Bovenpolder. Doordat hier de meeste waarnemers rondlopen, komen er ook veel waarnemingen vandaan en zo kunnen er dus leuke conclusies worden getrokken.

Juveniel exemplaar rustend in boom van krekengebied. Afkomstig van boomstomp uit Quackjeswater? Voelt zich ook hier op zijn gemak op grotere hoogte, maar het blijft een vreemd gezicht, 19 juni 1998.
Foto: Ellen Sandberg.

vaste voedselzoekende populatie weer. Het aantal is redelijk stabiel over de jaren. De maanden juli en augustus geven een rommeliger beeld. Dat komt omdat vogels uit noordelijke populaties hier langstrekken en al dan niet kiezen om hier uit te rusten of te eten. In 1995 zijn er in augustus helemaal geen Lepelaars waargenomen in de Noordpolder. Deze trend was landelijk. Door het lang aanhoudende droge weer zijn alle in het binnenland voedselzoekende populaties eerder naar het zuiden vertrokken. In Zeeland werden in juli van dat jaar al groepen van 150 exemplaren gezien.

De februariwaarneming van vier exemplaren in 1992 correspondeert met twee vroeg teruggekeerde broedparen in het Quackjeswater op

jaar	1992	1993	1994	1995	1996	1997
aantal waarnemingen	61	55	76	55	50	57
gemiddeld aantal Lepelaars per waarneming	4,0	5,8	3,9	3,7	3,8	7,1
maximumaantal Lepelaars in juni/juli	13	19	13	13	13	33

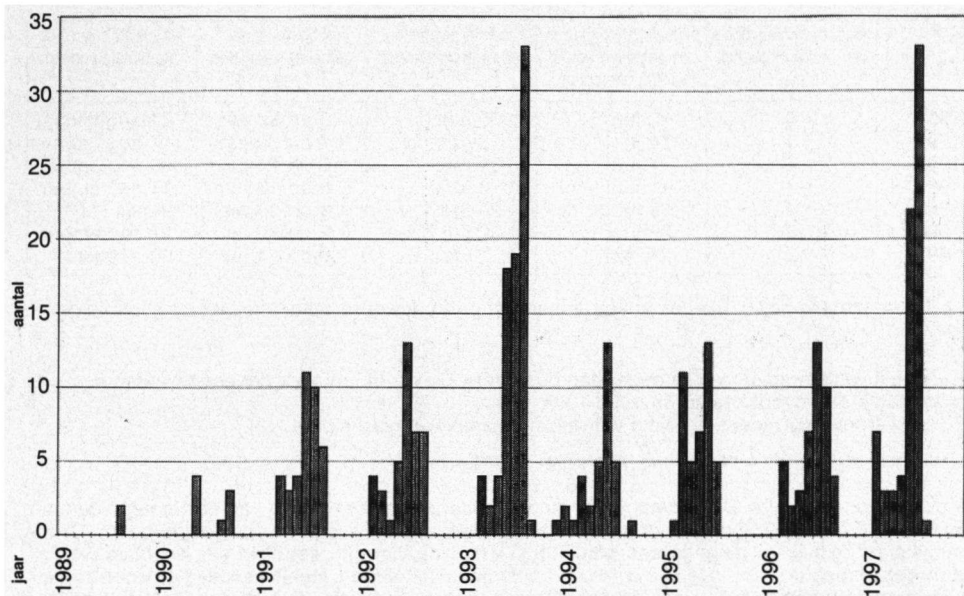
Alle Ingestuurde lepelaarwaarnemingen uit de Noordpolder van Delfgauw.

Jaarlijkse trends

De ontwikkeling van het aantal Lepelaars in de Noordpolder van Delfgauw geeft het beste beeld van de situatie, omdat hier de meeste waarnemingen zijn gedaan.

De maanden maart tot en met juni geven de hier

Oostvoorne dat jaar (H. Meerman, mondelinge mededeling). De waarnemingen in december 1993 en januari 1994 betroffen overwinterende exemplaren; ook dat komt voor.

Maximaal aantal pleisterende Lepelaars per maand in de Noordpolder van Delfgauw.

De connectie 'Lepelaar-Delft-Oost'

Lepelaars blijken volgens de literatuur over het algemeen tot ongeveer half mei afhankelijk te zijn van voedsel uit sloten van onder andere (veen)weidegebieden. De voedselproductie in zoutwatergebieden loopt in die tijd van het jaar namelijk nog sterk achter op die in de polders.

Dit wordt veroorzaakt door de lage temperatuur van het zeewater in het voorjaar. Na half mei stappen ze doorgaans over op het foerageren in getijdegebieden.

Uit de Delftse waarnemingen blijkt daarentegen dat voor de situatie hier een ander systeem geldt. De Lepelaars die jaarlijks in de broedtijd in

Het open karakter van het rustgebied moet behouden blijven, zodat Lepelaars zich er veilig voelen.

Foto: Wim Smeets.

jaar	hoogste aantal vogels van half april tot half mei	plotselinge stijging in de aantallen (juv?) vanaf deze datum	eerste juveniele vogels gemeld vanaf	hoogste aantal gemelde juvenielen + datum	vertrek van de laatste vogels
1991	4	22 juni	30 juni #	3 op 30 juni	21 augustus
1992	5	14 juni	3 juni (1)	7 op 30 juni	7 augustus
1993	4	7 juni	31 mei	6 op 24 juli	3 september*
1994	4	11 juni	8 juni	6 op 19 juni	11 september
1995	4	28 mei	29 mei	4 op 29 mei	24 juli
1996	3	29 juni	30 juli #	2 op 30 juli	21 september
1997	2	29 mei	1 juli	15 op 4 juli**	20 augustus

= De eerste juvenielen moeten al eerder aanwezig zijn geweest, maar zijn niet als zodanig doorgegeven.

(1) = één juveniel was erg veel vroeger dan de andere, die op 14 juni voor het eerst werden gemeld.

* = behalve een overwinteraar in 1993-1994.

** = in verhouding ineens erg veel volwassen exemplaren van elders (18).

Gegevens over pleisterende Lepelaars in de Noordpolder van Delfgauw.

de polders oostelijk van Delft foerageren, stapten niet half mei ineens over naar een andere voedselplek. Zo blijkt uit de gegevens, samengevat in deze tabel.

Bij de meeste waarnemingen zijn de aantallen zonder leeftijdsspecificatie binnengekomen. Hierdoor kunnen juvenielen al langer aanwezig zijn geweest dan dat ze werden gemeld. Vandaar dat ook een datum van plotselinge toename van de aantallen is vermeld. Deze geeft vermoedelijk beter aan wanneer de eerste jongen zijn gearriveerd.

Indien door de inzenders wel werd gesproken van juvenielen, had dat - gezien de data - ook regelmatig betrekking op subadulte vogels met zwarte vleugelpunten. Lepelaars kunnen dat tot in hun vierde levensjaar wel hebben.

De meeste vogels die van half april tot half mei aanwezig zijn, zullen volwassen broedvogels zijn uit Oostvoorne. Deze wisselen elkaar af op het nest en foerageren hier om de beurt overdag en 's nachts. Dus meestal zullen de gemelde aantallen in deze periode eerder het aantal broedparen vertegenwoordigen dan hier foerageert.

Het belang van rust en foerageergebied in dit systeem

Later blijven de Lepelaars met de vliegvlugge jongen hier wel tot ver in september foerageren.

Daarbij wordt een deel van de Noordpolder van Delfgauw als rust- en speelgebied benut. De inrichting van dit deel blijkt een schitterende formule te hebben. Het is een laag gelegen polderdeel, waar sloten zijn verbreed met flauw hellende taluds en er zijn een paar kleine modderplaatjes (krekengebied). Om het gebied heen ligt een dijk, waar in de zomer nogal wat Brandnetels op groeien, zodat men wel uitkijkt deze te betreden. De vogels voelen zich er veilig achter, het lijkt bijna alsof ze door 'optisch bedrog' niet doorhebben hoe dichtbij de waarnemer staat.

Adulte vogels ziet men er niet snel foerageren, veel geschikte vis zal er dus niet voorkomen. Ze rusten er en voeren hun jongen die ze er met alle vertrouwen van de wereld 'parkeren'. De jonge Lepelaars spelen er met elkaar, proberen elkaar zelfs regelmatig aan de poten omver te trekken. Het is een lust voor het oog om naar te kijken. Rustende Lepelaars zijn het makkelijkst waar te nemen, waardoor uit dit krekengebied de meeste waarnemingen komen.

De adulte vogels foerageren in de omtrek van dit krekengebied. Daarvan komen veel minder waarnemingen binnen. Als ze foerageren zitten ze diep in de sloten en zijn ze vaak niet te zien. Het krekengebied is een belangrijke rustplaats, maar dat kan ook alleen maar omdat de voedselomstandigheden in de omliggende polders

Lepelaars met jongen, rustend in de Noordpolder van Delfgauw (krekengebied), op 19 juni 1998 (24 exemplaren aanwezig, waarvan negen volwassenen en vijftien juvenielen). Foto: Ellen Sandberg.

jaar	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Bosruiter	6	5	0	1	0	0
Groenpootruiter	10	4	3	3	2	1
Zwarte Ruiter	6	1	0	2	2	0
Witgatje	9	5	2	1	2	0
Bontbekplevier	3	1	1	0	0	0
Bonte						
Strandloper	4	0	2	0	0	0
Goudplevier	4	0	0	1	0	0
Kleine Plevier	16	16	12	8	0	0
Watersnip	35	20	14	5	2	0
Kleine						
Strandloper	1 (1991 = 3)	0	0	0	0	0
Kluut	1	5	2	1	3	0
Bergeend	9	16	11	9	2	2

Aantal waarnemingen van andere moerasminnende soorten uit de Noordpolder van Delfgauw.

gunstig zijn voor de Lepelaar. De gebieden zijn net zomin van elkaar te scheiden als 'Jut en Juul'.

Knelpunten in de connectie

Omdat het Krekengebied aan verlanding onderhevig is, vereist het onderhouden hiervan een aantal maatregelen, om als rustgebied voor de Lepelaar te kunnen blijven functioneren.

De afname van de soorten in de tabel geeft een indicatie voor het verlandingsproces in deze polder.

Onder meer aan de hand van deze gegevens wordt gewerkt om de voedsel en rustgebieden voor de Lepelaar - die op de Rode Lijst staat - te beschermen.

Het is van belang dat er genoeg slikkengebied aanwezig blijft voor het uitrusten met de jongen.

Dit kan worden geregeld via het peilbeheer. Meestal is dit tegennatuurlijk, dus hoog in de zomer.

Het komt bijvoorbeeld ook voor dat er honden los door het gebied lopen, doordat de eigenaren zich niet bewust zijn van wat dit gebied betekent. Deze verstoring moet men proberen tegen te gaan door terreingebonden voorlichting. In dit geval over de Lepelaar.

Het open karakter van het rustgebied moet behouden blijven, zodat Lepelaars zich er veilig blijven voelen. Naast de kale en slikkige plekken is het wenselijk dat de begroeiing niet hoger wordt dan vier meter.

Bovendien moet de aanvliegroute vrij zijn, dus geen al te hoge bomen. Nu zijn populieren op de dijken ingeplant rond het gebied. Deze zullen in snel tempo groeien en mogelijk een probleem gaan vormen voor de Lepelaar. De 'draaicirkel'

Krekengebied (Noordpolder van Delfgauw), lepelaarrustplek, mei 1995.

Foto: Eilen Sandberg.

Noordpolder van Delfgauw, foerageergebied Lepelaar (voormalig gemaal achter koe), augustus 1992. Foto: Ellen Sandberg.

van de Lepelaar is niet te vergelijken met die van een auto. Met landen zoeken ze al cirkelend, met hun spanwijdte van ongeveer één meter veertig, in ons 'waaijerige landje', naar een goede plek. In de polders om het gebied heen, waar wordt gefoerageerd, gelden onder andere de volgende aandachtspunten. Versnippering van de watersystemen vormt een probleem. Door de vaak hermetisch afgesloten kleine polderdelen is er geen vistrek meer mogelijk van en naar diepere vaarten. Na een zeer strenge winter kan dit grote gevolgen hebben voor de Lepelaar. Hierdoor is de aanleg van diepe overwinteringsplaatsen voor prooidieren nodig, of de aanleg van vistrappen. Paaiplassen voor vissen kunnen worden gecreëerd door de aanleg van plas-drasbermen. Bedreiging door instelling van een verhoogd (tot 50 cm) waterpeil door de waterbeheerder speelt een rol. De waterstanden, zijn in de polders nu ideaal voor de Lepelaar, tussen de 25 en 30 cm. Boven een centimeter of veertig diepte haakt de Lepelaar af, met de buik door het water lopend vangen ze niet veel meer.

Bij Delft zijn inmiddels alle partijen, zoals mensen van het Hoogheemraadschap, de betrokken

boeren en beheerders en de landinrichters, zich bewust van wat er gaande is. Dit is mede te danken aan de vele enthousiaste waarnemers in deze omgeving. Wij mogen ons gelukkig prijzen: De Lepelaar lijkt hier door allen 'op handen gedragen' te worden.

Aanvullende waarnemingen worden in dank ontvangen op onderstaand adres.

Foeragerende Lepelaar kijkt even op naar de fotograaf, 14 juni 1998.

Foto: Ellen Sandberg.

■ Ellen Sandberg, Botaniestraat 14, 2628 ED Delft.

LITERATUUR:

Altenburg & Wymenga, Vogelbescherming Nederland (1997): Brochure 'Voedsel voor Lepelaars', Veenwouden/Zeist.

Jonker J. (1992): Voedselgebieden van de Lepelaar *Platalea leucorodia* in Noord-Holland: actuele situatie, knelpunten en verbeteringen. Technisch Rapport 8 Vogelbescherming Nederland, Zeist.

Natuurbeschermingsraad (1994): Vissen in schoon water. Advies voor ecologisch verantwoord gebruik beheer en gebruik van binnenwateren, toegespitst op zoetwatervissen. Rapport Natuurbeschermingsraad, Utrecht.

Osieck E.R. & F. Hustings (1994): Rode Lijst van bedreigde soorten en blauwe lijst van belangrijke soorten in Nederland. Vogelbescherming Nederland, Zeist.

Poorter, E.P.R. (1970): Resultaten van het onderzoek naar het voedsel en de voedselgebieden van de Lepelaars van het Naardermeer in 1970. RIJP-rapport 1979-3 Abw. RIJP Lelystad.

Prop, J. (1989): Visetende waadvogels in de Waterlanden (Oostvaardersplassen). (Werkdocument 1989-18iiv) Directie Flevoland (Rijkswaterstaat), Lelystad.

Stichting Lepelaaronderzoek Nederland (1993): Lepelblad 3, juli 1993.

Voslamber, B. & A.D. Buljse (1996): Lepelaars in de Oostvaardersplassen: de beschikbaarheid van prooivis en het foerageersucces van Lepelaars (*Platalea leucorodia*); Ministerie van Verkeer en Waterstaat; Rijkswaterstaat, directie IJsselmeergebied-Lelystad.

Wintermans, G.J.M., & E. Wymenga (1996): Voedsel voor Lepelaars. A&W-rapport 124, Veenwouden.

Andere bronnen:

Alle waarnemers en bekenden van de Vogelwacht 'Delft en Omstreken'.

Jonker, J. Bezoek van Stichting Lepelaaronderzoek Nederland, op 24 juni 1995 aan de polders rond Delft, Mondelinge informatie.

- Basiskaartmateriaal (1987): Inventarisatie-atlas voor flora en fauna van Nederland, Staatsbosbeheer, Utrecht.